

Biografie

PIĄTKOWSKI Józef Kazimierz (1873–1942 lub 1874–1942), nauczyciel, matematyk, polski działacz oświatowy i narodowy, dyrektor Polskiego Gimnazjum Realnego im. Juliusza Słowackiego w Orłowej. Urodził się 16 marca we Lwowie jako syn Kazimierza Piątkowskiego i Emilii ze Stronerów. Ojciec jego był ogrodnikiem. Józef Piątkowski ukończył lwowskie IV Gimnazjum w 1892 r. i w tym samym roku rozpoczął studia przyrodnicze i matematyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (1892–1896). W 1898 r. podjął pierwszą pracę nauczycielską w Przemyślu, a dwa lata później (1900 r.) zdał egzamin nauczycielski. Następnie pracował jako nauczyciel kolejno: w Jarosławiu (1902–1909) oraz Mielcu (1909–1912).

Po uzyskaniu urlopu w gimnazjum mieleckim w roku szkolnym 1912/1913 zaczął pełnić obowiązki dyrektora Polskiego Gimnazjum Realnego w Orłowej, założonego i utrzymywanego przez Macierz Szkolną Księstwa Cieszyńskiego oraz Towarzystwo Szkoły Ludowej (TSL). Piątkowski był już wówczas doświadczonym społecznikiem, ponieważ równocześnie działał w Towarzystwie Kółek Rolniczych, Kasach systemu Raiffeisena, a od 1900 r. również w TSL. W 1907 r. został przewodniczącym koła TSL w Jarosławiu, a w rok później członkiem Zarządu Głównego tej organizacji. Założone w 1908 r. gimnazjum w Orłowej w 1912 r., kiedy Piątkowski został jego dyrektorem, było w stadium rozwoju: miało dopiero cztery klasy. Piątkowski po przybyciu na Śląsk Cieszyński został prezesem Towarzystwa Wspierającego Utrzymanie Bursy w Orłowej; za jego staraniem dobudowano jedno skrzydło. Zaraz też po przeniesieniu się do Orłowej został członkiem Zarządu Głównego Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego – od 1913 r. jako skarbnik, potem wiceprzewodniczący (do lutego 1919 r.). Wszedł do Wydziału Ścisłego Zarządu Głównego Macierzy Szkolnej, przewodniczył Wydziałowi Szkolnemu, który zarządzał Polską Uzupełniającą Szkołą Przemysłową w Orłowej. W 1914 r.

jako członek Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego został przyjęty w poczet Ligi Narodowej.

W 1914 r. otrzymał powołanie do armii austro-węgierskiej, w której był porucznikiem. Pełnił służbę pozafrontową na terenie Galicji. W tym czasie na stanowisku dyrektora gimnazjum w Orłowej zastępował go Piotr Feliks. Po trzech latach służby, w 1917 r., został zwolniony z wojska, dzięki czemu mógł ponownie objąć funkcję dyrektora. W maju 1918 r. brał udział w obchodach pięćdziesięciolecia Teatru Narodowego w Pradze.

19 października 1918 r. wszedł w skład Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, a po rezygnacji Jana Michejdy w marcu 1919 r. został jednym z jej trzech prezesów. W kwietniu i sierpniu 1919 r. jako delegat Rady przybył do Paryża, aby wziąć udział w zabiegach dyplomatycznych mających na celu przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski. 21–29 lipca odbywała się w Krakowie konferencja polsko-czechosłowacka w sprawie ustalenia granicy między obu państwami, w której Piątkowski wziął udział. Z kolei 26–27 października tegoż roku przybył do Warszawy na II Zjazd Związku Ludowo-Narodowego i został wybrany do jego Rady Naczelnej.

Po podziale Śląska Cieszyńskiego powrócił do Lwowa. Pracował w Ziemskim Banku Kredytowym jako dyrektor oddziału parcelacyjnego, pełnił też obowiązki dyrektora biura Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Ludowej – do wybuchu II wojny światowej.

Był autorem prac: *Wskazówki do zbierania, preparowania oraz urządzenia zbiorów owadów* (Jarosław 1904); *Szkoła ludowa a stosunki narodowościowe w Galicji* („Przewodnik Oświatowy” 1910, nr 4–6 i odbitka Kraków 1910). Napisał obszerną pracę *Stosunki narodowościowe w Księstwie Cieszyńskim w 1918 r.* (Cieszyn 1918), w której oparł się na urzędowych statystykach austriackich, poddając je krytycznemu oglądowi. W 1936 r. opublikował książkę *Rozwój stosunków wyznaniowych i narodowościowych w Małopolsce Wschodniej* (Lwów 1936).

Był żonaty z Heleną z Mików. Jego małżonka podczas pobytu na Śląsku Cieszyńskim działała w Związku Polek w Orłowej, pełniąc funkcję przewodniczącej, oraz w Śląskich Związkach Kobietych. Piątkowscy mieli trzy córki: Zofię, zamężną Meissnerową, Helenę, zamężną Jennerową i Marię, zamężną Bulukową.

Józef Piątkowski zmarł we Lwowie 4 czerwca 1942 r.

Literatura i źródła: *Elektryczny słownik biograficzny Śląska Cieszyńskiego* www.slovník.kc-cieszyn.pl; Golec J., Bojda S., *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*, t. 1, Cieszyn 1993, s. 217–218; Jasiński Z., *Mały leksykon nadolziański*, Opole 1990, s. 124; Pańko G., *Piątkowski Józef Kazimierz*, [w:] *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*, t. 1, Opole

2012, s. 228–229; Szklarska-Lohmannowa A., *Piątkowski Józef Kazimierz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, red. E. Rostworowski, Wrocław 1981, s. 14–15.

Krystyna Nowak-Wolna

TACINA Jan (1909–1990), nauczyciel, teoretyk muzyki, folklorysta. Przyszedł na świat 25 października 1909 r. w Oldrzychowicach na Śląsku Cieszyńskim w rodzinie rolnika Pawła Taciny i Zuzanny z domu Kantor. W 1922 r. zaczął uczęszczać do gimnazjum polskiego w Cieszynie, a następnie przeniósł się do seminarium nauczycielskiego w Cieszynie-Bohrku, które ukończył w 1931 r. Studiował muzykę pod kierunkiem profesora Karola Hławiczki, opanowując również podstawy solfeżu. Zbierał śląskie pieśni ludowe na Zaolziu. Zbiór ten, pochodzący z lat 1928–1935, został przekazany Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Pieśni zebrane przez Jana Tacinę znalazły się w tomie *Pieśni ludowe z polskiego Śląska* pod red. Jana Stanisława Bystronia (t. 1, z. 1–2, Kraków 1927–1934). Dalsze tomy redagowali Józef Ligęza i Stefan Marian Stoiński. Tacina przekazał im 458 pieśni, które zostały zamieszczone w zbiorze *Pieśni* t. 2 i 3 (wydane w ostatnich latach przed wybuchem II wojny światowej).

Pracował jako nauczyciel najpierw w Ustroniu-Dobce, a następnie przeniósł się do Hołdunowa koło Katowic. W 1937 r. ożenił się z Marią Fajkis, z którą miał dwie córki: Ewę Janinę i Marię Dorotę.

W 1938 r. rozpoczął pracę w Instytucie Śląskim w Katowicach i został przyjęty na III rok Wydziału VI Śląskiego Konserwatorium Muzycznego w Katowicach. Przed wybuchem wojny zdołał zebrać jeszcze ponad sześćset pieśni i tańców ludowych. Nagrał dla Archiwum Fonograficznego pięćdziesiąt płyt.

W 1940 r. został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, a następnie do Gusen, gdzie przebywał do końca 1941 r. Tam był świadkiem śmierci muzyka Jana Sztwiertni (1911–1940). Kolejne lata spędził w Linzu w Austrii, gdzie pracował w hucie. Po latach (1961–1970) powrócił do tego okresu, zbierając i opracowując wraz z Aleksandrem Kulisiewiczem tom złożony z pięciuset pieśni i wierszy obozowych oraz kompozycji muzycznych.

W 1945 r. zamieszkał w Bielsku-Białej, pracując jako nauczyciel w szkolnictwie zawodowym (do 1950 r.). W 1950 r. został członkiem śląsko-dąbrowskiej ekipy ogólnopolskiej zajmującej się zbieraniem folkloru muzycznego. Rezultatem tej pracy był zbiór ponad 13 tys. pozycji pochodzących ze 121 miejscowości Górnego Śląska (z uwzględnieniem woj. opolskiego). W 1956 r. ukończył Wydział Teorii Muzyki w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Katowicach. Studiował również zaocznie pedagogikę na tamtejszym Wydziale Pedago-

gicznym. Pracował w Państwowym Instytucie Sztuki (obecnie Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk) w Warszawie (1950–1958 lub 1961).

W latach 1967–1976 był pracownikiem muzeum w Bielsku-Białej. Zbierał, nagrywał i archiwizował pieśni oraz tańce ludowe z terenu Śląska Cieszyńskiego, a także Żywiecczyny. Opracowywał również sylwetki muzyków, śpiewaków, gawędziarzy oraz poetów ludowych. Gromadził teksty gwarowe i muzyczne, rękopiśmienne teksty instrumentalne, dzięki czemu zachował się repertuar nieistniejących już kapel i muzyków Beskidu. Archiwum Jana Taciny w muzeum w Bielsku-Białej liczy 2 tys. zinwentaryzowanych pozycji, w tym rękopisy, maszynopisy oraz oprawione zestawy materiałów przygotowanych do wydania drukiem. Archiwum zawiera również, pochodzących przeważnie z badań własnych, ok. 100 nagrań na taśmach magnetofonowych (dwustronnie nagranych i opisanych). Ważną jego część stanowią programy prezentowane przez zespoły występujące w corocznych Tygodniach Kultury Beskidzkiej. Do ważniejszych publikacji Taciny należą: *Śląskie pieśni ludowe* (Czeski Cieszyń 1957); *Gronie nasze, gronie. Pieśni ludowe znad źródeł Olzy* (z nutami i słowniczkiem gwarowym, Katowice 1959); *Pieśni ludowe Śląska Opolskiego* (Katowice 1963); *Z prac i doświadczeń badacza tańców ludowych* (w: *Ludowość dawniej i dziś*, red. R. Górski, J. Krzyżanowski, Wrocław 1973); *Ze wspomnień o moim zbieractwie* (z mapkami, tabelkami, zdjęciami, „Kwartalnik Opolski” 1976, nr 4); *Śląskie tańce ludowe* (Bielsko-Biała 1981); *Śląskie tańce ludowe – Śląsk Górny*, t. 3 (Katowice 1987); *Folklor* (w: *Zabytki ludowej kultury na Śląsku i w Częstochowskiem*, red. B. Bazieliń, Bytom 1975). Publikował w „Zaraniu Śląskim”, „Głosie Ziemi Cieszyńskiej”, „Kronice Beskidzkiej” oraz kalendarzach: „Kalendarzu Śląskim”, „Kalendarzu Cieszyńskim”, „Kalendarzu Beskidzkim” oraz „Kalendarzu «Zwrotu»”. Za swoją działalność nagrodzony licznymi nagrodami.

Wydał opracowania poświęcone wychowaniu muzycznemu, jak również teorii nauczania muzyki. Pracował naukowo, publikując artykuły o tematyce muzykologicznej. Zwarte prace teoretyczne z tej dziedziny to: *Nauka melodii* oraz *Nauczanie muzyki na stopniu podstawowym wg metody całościowej*. Wpisywały się one w jego zainteresowania metodyką nauczania muzyki. Tacina był twórcą nowatorskiej metody nauczania muzyki w szkole podstawowej. Własnym nakładem wydał podręczniki do nauki wychowania muzycznego w klasach I–IV, a ponadto *Naukę gry na skrzypcach*. Opracował na nowo *Chorały kościelne*. Był wyznawcą Kościoła ewangelicko-augsburskiego.

16 grudnia 1990 r. zginął potrącony przez nieznanego kierowcę samochodu ciężarowego. Został pochowany na cmentarzu ewangelickim w Bielsku-Białej.

2007, s. 328–330; *Elektroniczny słownik biograficzny Śląska Cieszyńskiego*, www.slovník.kc-cieszyn.pl; Golec J., Bojda S., *Słownik biograficzny Ziemi Cieszyńskiej*, t. 1, Cieszyn 1993, s. 249; Grabowska B., *Tacina Jan*, [w:] *Leksykon Polaków w Republice Czeskiej i Republice Słowackiej*, t. 2, Opole 2013, s. 426–427; *Leksykon czeskich i polskich muzealników Górnego Śląska: edycja próbna*, oprac. red. O. Nowak, Katowice 2009, s. 204–206; Pieczka K., *Na 70-lecie urodzin Jana Taciny – folklorysty i pedagoga*, „Kalendarz Ewangelicki” 1980, s. 293–297; *Sylwetki twórców i popularyzatorów sztuki województwa bielskiego*, red. i oprac. haseł Z. Bożek, Bielsko-Biała 1987, s. 99; Szturc J., *Ewangelicy w Polsce: słownik biograficzny XVI–XX wieku*, Bielsko-Biała 1998, s. 296–297; Tomiczek M., *Jan Tacina – śląski folklorysta muzyczny*, „Podbeskidzie” 1983, z. 1–2, s. 40–42; Turek K., *Jan Tacina jako śląski folklorysta muzyczny*, [w:] *Z zagadnień folkloru muzycznego na Śląsku Cieszyńskim*, Katowice 1977, s. 138–116. Prace magisterskie: Wydział Pedagogiczno-Artystyczny Uniwersytetu Śląskiego – Filia w Cieszynie: B. Pietryja, *Jan Tacina – zarys monograficzny*, 1985; M. Podosek, *Jan Tacina jako etnograf, pedagog i twórca muzyczny*, 1994.

Krystyna Nowak-Wolna

